

PERUSTELUMUISTIOLUONNOS

VAARALLISTEN AINEIDEN KULJETUKSIA KOSKEVIEN VALTIONEUVOSTON ASETUSTEN MUUTTAMINEN:

- 1) VALTIONEUVOSTON ASETUS VAARALLISTEN AINEIDEN KULJETUKSESTA TIELLÄ ANNETUN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA
- 2) VALTIONEUVOSTON ASETUS VAARALLISTEN AINEIDEN KULJETUKSESTA RAUTATIELLÄ ANNETUN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä annettua valtioneuvoston asetusta (194/2002) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annettua valtioneuvoston asetusta (195/2002) ehdotetaan muutettaviksi.

Asetuksiin ehdotetaan muutoksia, jotka liittyvät vaarallisten aineiden sisämaakuljetuksista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (VAK-direktiivi, 2008/68/EY), liitteiden muutoksiin. Nämä muutokset liittyvät komission delegoituun direktiivi (EU) 2020/1833). Lisäksi osa asetusmuutoksista liittyy vaarallisten tavaroiden tiekuljetuksista tehdyn sopimuksen nimen muutokseen. ADR- ja RID-muutokset eivät sisällä kansallista harkintaa eivätkä ne kuulu lain alaan.

Asetukset tulisivat voimaan x päivänä ykuuta 2021.

PERUSTELUT

1 Asian tausta

Kansainväliset vaaralliset aineiden kuljetusta koskevat ADR-määräykset ja RID-määräykset

Vaarallisten tavaroiden tiekuljetuksista tehdyn sopimuksen (ADR-sopimus, SopS 23/1979) liitteet A ja B sisältävät ADR-määräyksiä, joita tulee noudattaa kansainvälisissä vaarallisten aineiden tiellä tapahtuvissa ADR-kuljetuksissa. ADR-määräykset ovat pääosin teknisiä tai teknisluonteisia vaatimuksia. ADR-määräykset koskevat muun muassa vaarallisten aineiden luokitusta, pakkaamista, täyttämistä, merkitsemistä, kuljetusta ja purkamista. Määräykset sisältävät myös vaatimuksia käytettävälle pakkaukselle, säiliölle, kontille ja ajoneuvolle. Määräykset ovat pitkälti teknisluonteisia, mutta niissä on myös osapuolten velvoitteita. Sopimuksen liitteitä päivitetään säännöllisesti, pääsääntöisesti kahden vuoden välein.

Kansainvälisiä rautatiekuljetuksia koskevan yleissopimuksen (COTIF-yleissopimus, SopS 52/2006) liitteessä C on RID-määräykset. RID-määräyksiä noudetaan kuljetuksissa niiden maiden välillä, jotka ovat sitoutuneet soveltamaan RID-määräyksiä. ADR-määräysten tavoin myös RID-määräyksiä muutetaan kahden vuoden välein. RID-määräykset sisältävät pitkälti saman tyyppisiä vaatimuksia ja velvoitteita kuin mitä ADR-määräyksissä on. Erot liittyvät pitkälti kuljetusmuodoista aiheutuviin eroihin.

ADR- ja RID-määräyksillä pyritään varmistamaan vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuutta ja ehkäisemään onnettomuuksia sekä pienentämään läheltä piti –tilanteen ja onnettomuuden mahdollisia seurauksia.

EU-lainsäädäntö ja kansainväliset ADR- ja RID-määräykset

Liikenne kuuluu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 4 artiklan mukaan jaettuun toimivaltaan. RID- ja ADR-määräykset ovat velvoittavia Euroopan unionissa. Vaarallisten aineiden sisämaakuljetuksista annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (2008/68/EY, VAK-direktiivi) on vaarallisten aineiden sisämaakuljetuksia koskevat kansainväliset sopimukset saatettu osaksi Euroopan unionin lainsäädäntöä. VAK-direktiivissä viitataan:

- 1) ADR-sopimuksen liitteiden määräyksiin (VAK-direktiivin liite II.1, jakso I.1)
- 2) COTIF-yleissopimuksen liitteenä C olevaan RID-ohjesääntöön eli RID-määräyksiin (VAK-direktiivin liite II.1, jakso II.1)
- 3) vaarallisten tavaroiden kansainvälisistä sisävesikuljetuksista tehdyn sopimuksen (ADN-sopimuksen) liitteisiin (liite II.1, jakso III.1).

Suomi ei ole allekirjoittanut ADN-sopimusta eikä ole liittynyt ADN-sopimukseen.

Kansallinen lainsäädäntö

Kansallinen vaarallista aineiden kuljetusta (VAK) koskeva lainsäädäntö perustuu pitkälti kansainvälisiin kuljetusmuotoihin VAK-sopimuksiin ja Euroopan unionin lainsäädäntöön. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (719/1994, VAK-laki) säädetään vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä, rautatiellä ja muussa raideliikenteessä sekä ilma-aluksessa ja vesialueilla aluksessa. VAK-lain nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa säädetään VAK-lakia yksityiskohtaisemmin vaarallisten aineiden kuljetusvaatimuksista. Näitä asetuksia ovat muun muassa vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä annettu VN-asetus (194/2002, VAK-tieasetus) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annettu VN-asetus (195/2002, VAK-rautatieasetus). VAK-laki valtuuttaa Liikenne- ja viestintäviraston antamaan tarkempia teknisiä ja teknisluonteisia vaarallisten aineiden kuljetusmääräyksiä. Virasto on antanut Liikenne- ja viestintäviraston määräyksen vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä (TRAFICOM/82133/03.04.03.00/2019, VAK-tiemääräys) ja Liikenne- ja viestintäviraston määräyksen vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä (TRAFICOM/82134/03.04.02.00/2019, VAK-rautatiemääräys).

2 Nykytila

Tieteen ja tekniikan kehityksen huomioimiseksi VAK-direktiivin liitteitä on muutettu komission antamalla delegoidulla direktiivillä ((EU) 2020/1833). EU-jäsenvaltioiden on saatettava muutokset voimaan viimeistään 30 päivään kesäkuuta 2021 mennessä. Liitteiden muutokset liittyvät 1 päivänä tammikuuta 2021 voimaan tulleisiin ADR- ja RID-määräyksiin. Muutokset sisältävät puolen vuoden siirtymäajan. ADR- ja RID-muutoksilla on pyritty parantamaan kuljetusten turvallisuutta ja huomioimaan tieteen ja tekniikan kehitystä sekä harmonisoimaan vaatimuksia muiden vaarallisten aineiden kuljetusmuotojen määräysten kanssa. Valtioneuvosto hyväksyi 17 päivänä syyskuussa 2020 nämä ADR- ja RID-määräysten muutokset. Liikenne- ja viestintäministeriö antoi 16 päivänä joulukuuta 2020 ilmoitukset (SopS 114/2020 ja SopS 115/2020) muutosten voimaantulosta.

Liikenne- ja viestintävirasto on osallistunut ADR- ja RID-määräysten muutosten valmisteluun kansainvälisissä kokouksissa. Virasto on järjestänyt ennen kokouksia kansallisia koordinaatiokokouksia sidosryhmille tai kuullut kirjallisessa menettelyssä. Koordinaatiokokouksissa käsitellään sekä säännös- että määräystason muutoksia. Näin sidosryhmillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa kansainvälisten määräysten valmistelutyössä.

VAK-direktiivin liitteiden muutosten lisäksi ADR-sopimuksen uusi nimi tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2021. Alkuperäisen ADR-sopimuksen nimestä ”Eurooppalainen sopimus vaarallisten tavaroiden kansainvälisistä tiekuljetuksista” poistettiin sana ”eurooppalainen”. Sopimuksen nimeen liittyvä voimaansaattamisasetus (SopS 119/2020) annettiin 17 päivänä joulukuuta 2021.

3 Tavoite ja pääasialliset ehdotukset

Tavoitteena on muuttaa VAK-tieasetusta ja VAK-rautatieasetusta. Asetusten muutokset liittyvät pääosin ADR-sopimuksen nimen muutokseen ja asetustasoisten VAK-direktiivin liitteiden ADR- ja RID-muutosten (vuoden 2021 muutokset) täyttööseen. Liitteiden muutoksista valtaosa tulee sisältymään Liikenne- ja viestintäviraston VAK-määräyksiin. Virasto on uudistamassa nykyiset VAK-tie ja VAK-rautatiemääräyksensä vuoden 2021 muutosten huomioonottamiseksi.

4 Vaikutukset

Kun ADR-sopimuksen nimeen liittyvät muutokset ja tarvittavat asetustasoiset VAK-direktiivin liitteiden muutokset sisältyvät asetuksiin, asetukset vastaisivat kansainvälisiä ADR- ja RID-määräyksiä sekä VAK-direktiivin liitteiden asetustasoisia muutoksia.

Tiedossa ei ole että, asetusmuutoksilla olisi merkittäviä valtiontaloudellisia eikä merkittäviä kustannusvaikutuksia tai muita vaikutuksia.

VAK-tieasetuksen soveltamisalaan (1 §) sekä VAK-tieasetuksen (2 §) ja VAK-rautatieasetuksen määritelmään (2 §) esitetyt muutokset ovat teknisluonteisia. Muutokset liittyvät ADR-sopimuksen nimen muuttamiseen. Vaikka kuljetuksen suorittajan tarkastusten täyttymiseen liittyvä VAK-rautatie 9 §:n 3 momentista poistettaisiin viimeinen virke, teknisestä ratkaisua IRS 40471-3 kohtaa 5 voi edelleen soveltaa. Käytännön nykytilanne ei siis välttämättä muutu. IRS 40471-3 kohta 5 on saattavilla UIC:n sivuilta (https://uic.org/IMG/pdf/irs40471-3_point5_en_ed2.pdf).

Säiliön täyttäjän ja irtotavara-ajoneuvon ja -kontin täyttäjän osalta VAK-tieasetukseen 13 §:n 5 kohtaan ja VAK-rautatieasetukseen 14 §:n 5 kohtaan esitetty muutos on selkeytys. Nykyisinkin on noudatettava täyttörajoituksia. VAK-tie ja VAK-rautatieasetuksen 34 §:n 2 momenttiin esitetty muutos selkeyttää nykytilannetta. Kuorman purkamisen yhteydessä sattuneesta onnettomuudesta kuorman purkaja tekee ilmoituksen (onnettomuusraportin) toimivaltaiselle viranomaiselle. Onnettomuudesta tai vaaratilanteesta annettava ilmoittamisvelvoite aiheuttaa kuorman purkajalle hallinnollista taakkaa. Ilmoitusten voidaan kuitenkin katsoa edesauttavan onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä esimerkiksi, jos näissä onnettomuuksissa havaitaan esimerkiksi toistuvia teknisiä puutteita, vikoja tai virheellisiä menettelytapoja. Puutteet ja viat voivat liittyä esimerkiksi pakkaukseen tai säiliöön. Ilmoituksen vastaanottavan toimivaltainen viranomainen saa tietoja onnettomuudesta tai vaaratilanteesta sekä mahdollisesti syyt tapahtuneeseen. Toimivaltainen viranomainen voisi tarvittaessa ryhtyä mahdollisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin.

Parhaillaan käynnissä olevassa VAK-lain kokonaisuudistuksen yhteydessä uudelleen tarkastellaan myös nyt esitetyjä säännöksiä. Myös nämä asetukset tullaan kumoamaan uuden lain voimaantullessa.

5 Asian valmistelu

Asetusluonnokset on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä virkatyönä. Työn valmistelun aikana on kuultu Liikenne- ja viestintävirastoa. Muutosehdotuksista on pyydetty lausunnot seuraavilta tahoilta: XXXX

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.2.1 Vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttaminen

1 §. *Soveltamisala*. Pykälässä säädetään asetuksen soveltamisalasta. Pykälän 2 momentissa mainitaan ADR-sopimuksen nimi. ADR-sopimuksen nimestä poistettaisiin sana ”eurooppalaisen”. Muutos liittyy ADR-sopimuksen nimen muutokseen. Muutos on teknisluonteinen.

2 §. *Määritelmät*. Pykälän 2 kohdassa määritellään ADR-määräykset. Määritelmässä mainitusta ADR-sopimuksen nimestä poistettaisiin sana ”eurooppalainen”. Muutos on vastaava kuin mitä esitetään 1 §:n 2 momenttiin.

13 §. *Säiliön sekä irtotavara-ajoneuvon ja -kontin täyttäjät*. Pykälässä säädetään säiliön täyttäjää sekä irtotavara-ajoneuvon ja -kontin täyttäjää koskevista velvollisuuksista. Pykälän 5 kohdan mukaan täyttäjän on huomioitava täytettävän aineen suurin sallittu täyttöaste tai suurin sallittu massa tilavuuden litraa kohti, kun hän täyttää säiliötä. Esitetään, että kohdasta poistettaisiin sana ”suurin” kahdesta kohdasta, molemmat ”sallittu” sanan edestä. Muutos on selkeyttävä. Säännös vastaisi vuoden 2021 ADR-määräyksen 1.4.3.3 alakohtaa (e). Valtuus pykälän muuttamiseen on VAK-lain 13 §:ssä.

34 §. *Onnettomuudet ja niistä tehtävät ilmoitukset.* Pykälän 2 momenttiin kuorman purkaja lisittäisiin ilmoituksen (onnettomuusraportin) antajaksi. Näin asetussäännös vastaisi vuoden 2021 ADR-määräyksen 1.8.5 muutosta. Kuorman purkajan olisi tehtävä Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle ilmoitus purkamisen yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta- tai vaaratilanteesta, jos voimassaolevan Liikenne- ja viestintäviraston VAK-tiemääräyksen kohdan 1.8.5.3 annettu kriteerit täyttyvät. Jos kyse olisi radioaktiivisen aineeseen liittyvästä onnettomuudesta tai välittömästä vaarasta, onnettomuusraportti toimitetaan myös Säteilyturvakeskukselle. Ilmoitus on toimitettava kuukauden kuluessa sitä, kun kriteerit täyttävä vaaratilanne tai onnettomuus on sattunut. Valtuus pykälän muuttamiseen on VAK-lain 11 c §:n 3 ja 4 momentissa.

6.2.2 Vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttaminen

2 §. *Määritelmät.* Pykälän 3 kohdassa määritellään ADR-määräykset. Kohtaan tehtäisiin tekninen muutos. ADR-sopimuksen nimestä poistettaisiin sana ”eurooppalaisen”. Muutos on vastaava kuin mitä esitetään tiepuolen vastaavaan pykälään.

9 §. *Kuljetuksen suorittaja ja liikkuvan kaluston kuljettaja.* Esitetään pykälän 3 momentin viimeisen virkkeen poistamista. Kuljetuksen suorittajalla on vaatimuksia, jotka hänen tulee täyttää ottaessaan lähtöpaikalla vaarallisia aineita kuljetettaviksi. Muutettavaksi esitetyssä 3 momentissa todetaan, että 1 §:n tarkoittamat velvollisuudet on soveltuvin osin täytettävä rahtikirjojen ja muiden asiakirjojen perusteella tarkastamalla silmäämääräisesti vaunu ja kontit sekä tarvittaessa kuorma. Momentin toisella virkkeellä todetaan, että velvollisuudet katsotaan täytetyiksi, jos tarkastukset suoritetaan kansainvälisen rautatiejärjestön (UIC) antaman määrelehden 471-3 kohdan 5 mukaisesti. Määrelehti 471-3 kohta 5 on kumottu saman sisältöisellä teknisellä ratkaisulla IRS 40471-3 kohta 5 (IRS, International Railway Solution). RID:n kohdan 1.4.2.2.1 mukaan tarkastusvaatimusten täyttämiseksi voi käyttää teknistä ratkaisua IRS 40471-3 kohta 5, mutta se ei ole velvoittava. Tästä syystä ehdotetaan viimeiseen virkkeen poistamista. Valtuus pykälän muuttamiseen on VAK-lain 13 §:ssä.

14 §. *Säiliön sekä irtotavaravaunun ja -kontin täyttäjät.* Pykälässä säädetään säiliön sekä irtotavara-ajoneuvon ja -kontin täyttäjää koskevista velvollisuuksista. Nykyisin pykälän 5 kohdan mukaan täyttäjän on huomioitava täytettävän aineen suurin sallittu täyttöaste tai suurin sallittu massa tilavuuden litraa kohti, kun hän täyttää säiliötä. Esitetään, että kohdasta poistettaisiin sana ”suurin” kahdesta kohdasta, molemmat ”sallittu” sanan edestä. Muutos on selkeyttävä. Säännös vastaisi vuoden 2021 RID-määräyksen 1.4.3.3 alakohtaa (e). Vastaava muutos tehtäisiin VAK-tieasetukseen 13 §. Valtuus pykälän muuttamiseen on VAK-lain 13 §:ssä.

34 §. *Onnettomuudet ja niistä tehtävät ilmoitukset.* Kuorman purkaja lisittäisiin ilmoituksen (onnettomuusraportin) antajaksi. Näin säännös vastaisi vuoden 2021 RID-määräyksen 1.8.5 muutosta. Kuorman purkajan on tehtävä Liikenne- ja viestintävirastolle ja Onnettomuustutkintakeskukselle kuukauden kuluessa, jos purkamisen yhteydessä tapahtuu onnettomuus- tai vaaratilanne, joka täyttää voimassaolevan Liikenne- ja viestintäviraston VAK-rautatiemääräyksen kohdan 1.8.5.3 annettu yksityiskohtaiset kriteerit. Muutos on vastaava kuin mitä esitetään VAK-tieasetuksen 34 §:än. Valtuus pykälän muuttamiseen on VAK-lain 11 c §:n 3 ja 4 momentissa.

7 Voimaantulo

Asetukset ehdotetaan tulevaksi voimaan x päivänä ykuuta 2021.

8 Esitys

Edellä olevan perusteella esitetään, että valtioneuvosto hyväksyisi asetuksiin esitetyt muutokset.